

WOJCIECH NOWACKI

Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin — Państwowy Instytut Badawczy, Radzików
Oddział w Jadwisinie, Zakład Agronomii Ziemiaka
e-mail: w.nowacki@ihar.edu.pl

Postęp biologiczny — podstawą perspektywicznego Programu dla Polskiego Ziemiaka

Analizując różne dane literaturowe oraz opierając się na własnych wynikach badań można stwierdzić, że potencjał plonowania ziemiaka oraz jakość uzyskanego plonu bulw zależy w równych proporcjach od trzech grup czynników:

- Wykorzystania postępu biologicznego, na który składa się zawsze potencjał wartości użytkowej i agrotechnicznej uprawianej odmiany oraz zdrowotność wysadzanego materiału sadzeniakowego,
- Warunków klimatycznych okresu wegetacji (ze szczególnym uwzględnieniem rozkładu opadów) oraz warunków glebowych w miejscu produkcji ziemiaka,
- Stosowanego poziomu agrotechniki obejmującej wszystkie zabiegi wykonywane w okresie wegetacji (uprawa gleby, nawożenie, sadzenie, pielęgnacja, ochrona roślin przed agrofagami, nawadnianie, przygotowanie do zbioru i zbiór) oraz od stosowanych metod i technologii przechowywania zbiorów.

Produkcja ziemiaka w Polsce pomimo dokonanej już redukcji jej skali w ostatnich dwóch dekadach jest jeszcze bardzo zróżnicowana. W 2017 roku uprawą ziemiaka na powierzchni 321,3 tys. ha zajmowało się 358 tys. gospodarstw rolnych. Poziom uzyskiwanych plonów kształtuje się każdego roku w zależności od stosowanej intensywności technologii od poniżej 200 dt/ha do ponad 500 dt/ha. Zbiory ziemiaka skorelowane są silnie z warunkami klimatycznymi w poszczególnych latach i kształtowały się ostatnio w przedziale od 6,5 do ponad 9 mln ton. W większości sezonów (z wyjątkiem lat nieurodzaju) podaż przewyższa krajowy popyt. Profesjonalnych producentów ziemiaków produkujących na cele rynkowe, którzy są zarejestrowani w PIORIN jest tylko około 47 tys. gospodarstw. Ta grupa producentów uprawia ziemiaki na powierzchni ponad 200 tys. ha stwarzając zaplecze surowcowe dla firm konfekcjonujących, do przetwórstwa spożywczego i dla przemysłu skrobiowego. Pozostałe ponad 300 tys. gospodarstw produkuje ziemiaki hobbystycznie głównie na własne cele a nadwyżki zbiorów sprzedaje wprost z gospodarstwa i na targowiskach.

Obok wielu pozytywnych cech charakteryzujących polski sektor ziemniaczany w ostatnim czasie, po roku 2004 pojawiły się także negatywne zjawiska. Do najważniejszych należą:

- podwyższone wykrywanie w zbiorach ziemniaków towarowych w wielu gospodarstwach obecności bakterii *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* o charakterze kwarantannowym — sprawcy bakteriozy pierścieniowej ziemniaka,
- utrudniony, a tym samym znikomy eksport (wywóz) polskich ziemniaków do krajów UE i krajów trzecich z powodu obowiązujących procedur z zakresu bezpieczeństwa fitosanitarnego,
- nadmierny, ponad uzasadnione potrzeby, import do kraju ziemniaków pochodzących z innych stref klimatycznych oraz ziemniaków jadalnych po przechowaniu,
- niski wskaźnik (około 18%) stosowania kwalifikowanego materiału sadzeniakowego a także niska wiedza wśród producentów o wartościach agrotechnicznych i użytkowych odmian oferowanych przez hodowle zagraniczne z katalogu CCA UE,
- trudności w sprzedaży zbiorów niektórych segmentów rynkowych oraz niska cena płacona producentowi. Niski wskaźnik opłacalności produkcji ziemniaka.

W oparciu o zgłaszane przez rolników — producentów ziemniaka sugestie konieczności usprawnienia funkcjonowania sektora ziemniaczanego w wyżej wymienionych obszarach, MRiRW we wrześniu 2018 roku opracowało strategiczny Program dla Polskiego Ziemniaka, który ma obowiązywać od sezonu 2020 roku i realizowany przez kolejne 4 lata. Idea programu sprowadza się do następujących działań:

1. uzyskanie profesjonalnej produkcji ziemniaka wolnej od bakterii *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* poprzez wprowadzenie obowiązku wysadzania ziemniaków wolnych od bakterii Cms, realizację dopłat do powierzchni obsadzonych kwalifikowanymi sadzeniakami ziemniaka, wsparcie dla gospodarstw w których wykryto bakterię, ułatwienie w zagospodarowywaniu porażonych bulw ziemniaka, zapewnienie szkoleń dla rolników z zakresu bezpieczeństwa fitosanitarnego.
2. wyeliminowanie nieprawidłowości na krajowym rynku ziemniaka poprzez wprowadzenie przepisów zobowiązujących producentów i handlowców do podawania kraju pochodzenia w przypadku obrotu ziemniakami oraz właściwego oznaczania ziemniaków młodych, zwiększenie kar za naruszenia przepisów dotyczących produkcji i obrotu ziemniakami, prowadzenie ukierunkowanych kontroli zdrowotności przez PIORIN, znakowania i jakości w obrocie ziemniakami przez IJHAR-S i inne służby.
3. promocja polskiego ziemniaka na rynku krajowym i rynkach zagranicznych poprzez budowanie patriotyzmu lokalnego, promocję walorów odżywczych ziemniaka, lokowanie kontekstowe „Polska smakuje”, promowanie polskich tradycyjnych potraw ziemniaczanych w kraju i za granicą.

Program z wielu powodów jest bardzo słuszny i nie wyklucza możliwości podejmowania dodatkowych działań, wspierających jego cele. Wydaje się, że takim działaniem koniecznym do wprowadzenia w kraju w dłuższym przedziale czasowym jest unowocześnienie bazy przechowalnictwa ziemniaka by móc sprostać oczekiwaniom rynku ziemniaka konfekcjonowanego w zakresie poprawy jakości wyglądu bulw.

Zakłada się, że Program dla Polskiego Ziemniaka obejmie wszystkich producentów tego gatunku w kraju, którzy są zarejestrowani przez służby PIORIN w liczbie około 48 tys. gospodarstw. Przewidziany w programie obowiązek wysadzania jedynie ziemniaków o znanej zdrowotności — kwalifikowanych sadzeniaków ziemniaka lub ziemniaków innych niż sadzeniaki lecz przebadanych przez PIORiN jest realistyczny tylko dla tej nielicznej grupy producentów towarowych. Nerozwiązanym problemem jeśli chodzi o transfer postępu biologicznego, jest bardzo liczna jeszcze grupa mniejszych producentów ziemniaka, stanowiących naturalne zaplecze preferowanego także rolniczego handlu detalicznego realizowanego na targowiskach. Do rozwiązania w planowanym programie pozostaje także problem utrzymania opłacalności produkcji surowca dla potrzeb przemysłu skrobiowego.

Wydaje się, że analizowany program oparty na transferze postępu biologicznego jest bardzo potrzebny polskiej branży, ale musi uwzględnić realia obecnego i przyszłego stanu nasiennictwa, struktury produkcji towarowej i szans w eksporcie polskiego ziemniaka.